

ДУЕТ ЯК ІНТОНАЦІЙНО-ДІАЛОГІЧНА ФОРМА МУЗИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Буркацька Т. В.

*Народна артистка України, професор кафедри сольного співу
Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової
м. Одеса, Україна*

Дует у системі української вокальної культури постає не лише як різновид ансамблевого жанру, але й як специфічна форма художнього мислення, заснована на принципі діалогічності. Його історична еволюція відображає зміну інтонаційних моделей, стильових орієнтирів і функціональних ролей упродовж тривалого часу – від архаїчних форм народного двоголосся до складних драматургічних конструкцій професійної музики. Особливість української традиції полягає у синтезі народнопісенної співучості з європейськими композиційними принципами, що зумовлює формування унікального типу ансамблевої взаємодії. Така синтетичність породжує специфічну модель інтонаційного співіснування голосів, яка визначає жанрову своєрідність українського вокального дуету.

Українська музична культура історично розвивалася на засадах колективності, співпереживання та спільної участі. Хоровий спів, обрядова практика, календарно-побутова та родинна лірика створили підґрунтя для становлення ансамблевого мислення. У цьому контексті дует слід розглядати не як випадкову форму, а як закономірне продовження традиції народного двоголосся. Фольклорна практика сформувала тип варіантного багатоголосся, де другий голос не виконує акомпануючої функції, а існує як рівноправна мелодична лінія. Паралельний рух у терціях і секстах, використання бурдонних основ, інтонаційна варіативність формують особливий тип гармонічного мислення, в якому вертикальні співзвуччя виникають як наслідок горизонтального розвитку. У такій системі природність ансамблевої взаємодії зумовлюється внутрішньою інтонаційною логікою.

У фольклорному середовищі дует виконував низку важливих функцій: підсилював емоційне звучання тексту, створював ефект перегуку, підкреслював кульмінаційні моменти, а також символізував діалог між персонажами чи учасниками обряду. Соціокультурна природа народного співу передбачала спільне інтонування як форму комунікації, що перетворювало дует на модель колективного емоційного досвіду. Саме ця історико-генетична основа визначила подальше сприйняття дуету в професійній музиці як форми інтонаційного діалогу.

У XIX столітті, в умовах становлення національної композиторської школи, дует набуває чітких жанрових ознак. Визначальну роль у цьому процесі відіграв Микола Лисенко, який органічно поєднав народнопісенну інтонаційність із системою європейського композиційного мислення. У його операх і камерно-вокальних творах дует виступає як важливий драматургічний елемент, що розкриває психологію персонажів, характер їхніх взаємин і внутрішні конфлікти. Композитор надає кожній вокальній партії інтонаційної індивідуальності, зберігаючи водночас цілісність музичної тканини.

Показовим зразком ранньої української оперної традиції є дует Одарки й Карася з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. Ця сцена має виразний комічно-драматичний характер і демонструє інтонаційний конфлікт, реалізований у формі музичного діалогу. Інтонаційна мова спирається на народнопісенні інтонації та танцювальні ритми, що надає твору національного колориту. Вокальні партії перебувають у контрастному співвідношенні: емоційно насичені репліки Одарки протиставляються більш стриманим інтонаціям Карася. Фактура переважно гомофонно-гармонічна, однак у кульмінаційних епізодах активізується діалогічний принцип чергування фраз, що посилює драматургічну напругу. У цьому випадку дует виконує характерологічну функцію, формує сценічну динаміку та інтегрує народнопісенну стихію у професійну оперну форму.

Інший тип ансамблевої взаємодії представлений у дуеті Наталки й Петра з опери «Наталка Полтавка» М. Лисенка. Тут домінує лірично-психологічний тип взаємодії, заснований на інтонаціях щирості, емоційної відкритості та духовної близькості. Мелодика наближена до народнопісенної, вирізняється плавністю та кантиленністю. Голоси часто рухаються паралельно, створюючи ефект гармонійної єдності. Гармонічна мова відзначається тональною стабільністю та функціональною визначеністю, що підсилює ліричний характер сцени. Структурно дует тяжіє до строфічної форми з варіаційними елементами. У драматургії опери він виконує кульмінаційну функцію, уособлюючи гармонійне співбуття персонажів.

Порівняння зазначених прикладів дозволяє виявити багатофункціональність дуету в українській оперній традиції XIX століття – від конфліктно-драматичного до лірично-узгодженого типу взаємодії. В обох випадках визначальною залишається пісенна основа, що формує національну специфіку стилю.

Подальший розвиток жанру у творчості Кирила Стеценка та Миколи Леонтовича засвідчує поглиблення психологічної деталізації та ускладнення гармонічної мови.

Камерно-вокальні ансамблі XX – початку XXI століть характеризуються інтимністю, внутрішньою зосередженістю та тонкою взаємодією музики і слова, що відкриває нові виміри ансамблевого мислення.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-66>

**КАФЕДРА ДУХОВИХ І УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
ОДЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ АКАДЕМІЇ
ІМЕНІ А. В. НЕЖДАНОВОЇ ЯК ОСЕРЕДОК ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ТА ВИКОНАВСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ В УКРАЇНІ**

Буркацький З. П.

*кандидат мистецтвознавства, професор,
заслужений діяч мистецтв України,
завідувач кафедри духових і ударних інструментів
Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової
м. Одеса, Україна*

Кафедра духових і ударних інструментів Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової є одним із ключових структурних підрозділів закладу, що забезпечує підготовку висококваліфікованих виконавців, педагогів та артистів оркестру. Її діяльність базується на поєднанні багаторічних академічних традицій, виконавської практики та сучасних освітніх підходів, що дозволяє формувати універсального музиканта, здатного до професійної реалізації у різних сферах музичного мистецтва. Історичний розвиток кафедри тісно пов'язаний із становленням музичної культури Одеси – міста, яке здавна виступає одним із провідних центрів музичного життя України. Саме тут сформувалася потужна виконавська школа духовиків, що передавалася від покоління до покоління через безпосередню педагогічну традицію. Значну роль у цьому процесі відіграв викладацький склад, до якого входили та входять провідні музиканти – солісти оркестрів, лауреати міжнародних конкурсів, досвідчені педагоги, які забезпечують високий рівень професійної підготовки студентів.

Освітній процес кафедри охоплює всі основні групи духових інструментів, зокрема дерев'яні (флейта, гобой, кларнет, фагот) та мідні (труба, валторна, тромбон, туба), і передбачає комплексну систему навчання. Центральне місце посідають індивідуальні заняття зі спеціальності, які доповнюються ансамблевою практикою, оркестровим класом, вивченням методики викладання та сценічною підготовкою. Така